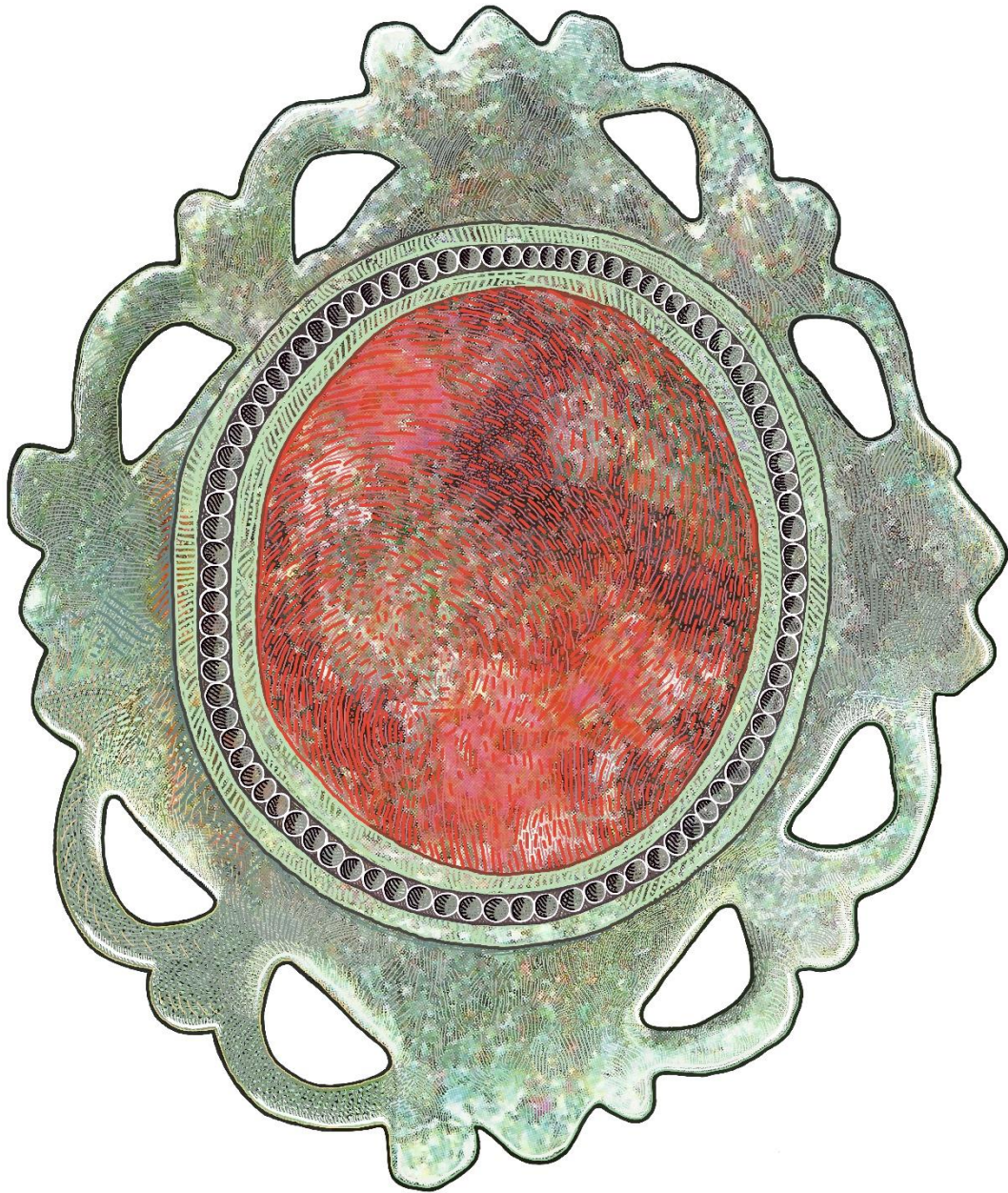

Varga Géza

Szabír jelek az Iseumban

ÍRÁSTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET

Írástörténeti tanulmányok

Az Írástörténeti Kutatóintézet sorozata

A szerző e sorozatban megjelent munkái:

- Simon Péter – Szekeres István – Varga Géza: *Bronzkori magyar írásbeliség* 1993.
- Varga Géza: *Székely rovásjelek hun tárgyakon* 1996.
- Varga Géza: *Rovásírás és mitológia* 1998.
- Bakay Kornél – Varga Géza: *Rabló, nomád hordák inváziója, avagy a kincses Kelet örököseinek honalapítása?* 1998.
- Varga Géza: *A székely rovásírás eredete* 1998.
- Varga Géza: *The origins of Hunnish Runic Writing* 1999.
- Varga Géza: *A magyarság jelképei* 1999.
- Varga Géza: *Mítoszok őre, Velemér* 1999.
- Varga Géza: *A székelység eredete* 2001.
- Varga Géza: *A finnugor elmélet alkonya* 2006.
- Varga Géza: *Így írtok ti magyar őstörténetet* 2010.
- Varga Géza: *A Tejút hasadékaiban kelő napistent ábrázolja-e a székely írás „us” (ős) jele?* 2014.
- Varga Géza: *Mandics György rövott múltja* 2015.
- Varga Géza: *Őshazakutatás és a magyar hieroglifikus írásemlékek* 2016.
- Varga Géza: *Szabír jelek az Iseumban* 2016.
- Nyomdában: Varga Géza: *Magyar hieroglif írás* 2016.
- Előkészületben: Varga Géza: *Magyar ősvallás*

A kötetek a legjobb áron a szerzőtől vásárolhatók meg

cserepmadar@gmail.com 06(20)534-2780

Az írástörténeti kutatást támogatja, ha nálam nyaral: www.csinyalohaz.hu

Varga Géza

Szabír jelek az Iseumban

Budapest, 2016.

Az elülső borítón egy Iseum-ban talált övveret elolvasható világmodellje; **a címlapon** Iseumban talált szabír jelek; **a hátsó borítón** a magyar hieroglif írás *Ten* jele és római kori megfelelője a kiállításról

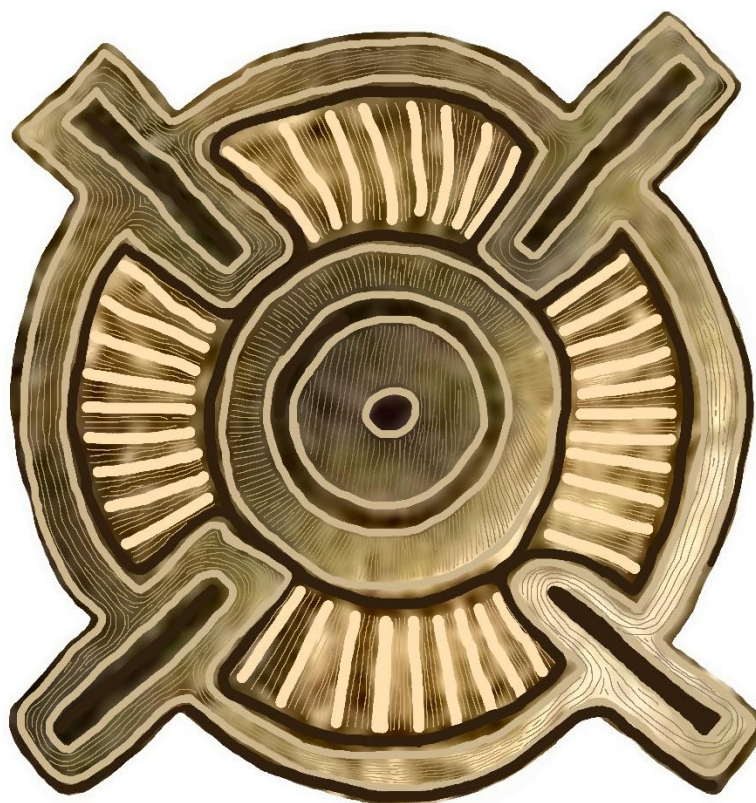
A grafika és a tördelés a szerző munkája

(C) Varga Géza 2016.

ISBN 978-615-80511-1-8

ISSN 1217-6974

Közzéteszi az Írástörténeti Kutatóintézet baráti köre és a szerző

Avar korongfibula részlete: világmodell a Nap és a négy szent folyó jelölésével, a *lyuk* és *szár* hieroglifák felhasználásával (Kölked-Feketekapu, VII. szd)

Az Iseum Savariense kiállítása

Iseum	hettita	szkíta	hun	szabír	magyar
 AK „HERAKLÉSZ”					 AK
 ATYA					 TY
 DANA					 D
 FÖLD					 F
 JÓ „FOLYÓ”					 J
 LYUK „NAP”					 LY
 NAGY					
 „NIMRÓD”					 TAMGA
 „NAP”					 MP
 „ORSZÁG”					
 ÓG „ÉG”					 O/Ó
 SÁR „ÚR”					 S
 SZÁR „ÚR”					 SZ
 TEN „ISTEN”					 NT/TEN
 ÜGY „FOLYÓ”					 Ü
 ÜDŐ „NAP”					 Ü

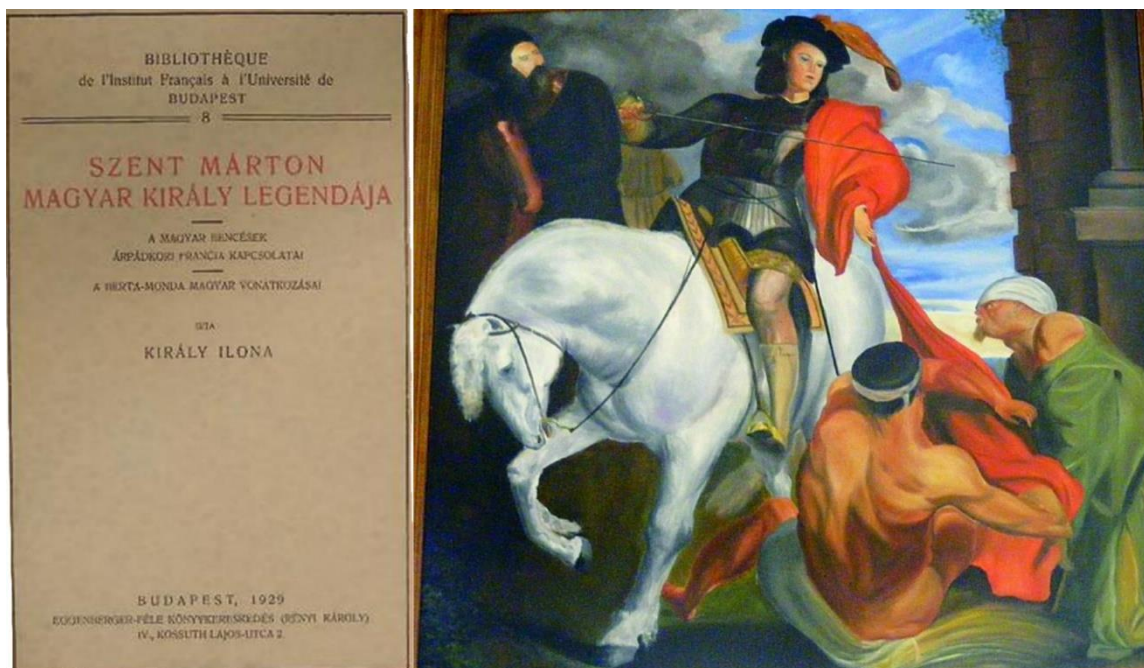
1. ábra. A római kor meg a következő évszázadok pannóniai jelkészlete rokon a keleti eredetű hun-szabír-magyar jelkincssel

A Szent Márton-év keretében egyszerre két helyszínen, a szombathelyi Iseumban és a Pannonhalmi Apátsági Múzeumban nyílt meg az emlékezetes *Szent Márton és Pannónia* kiállítás, amely páratlan anyagot vonultat fel az egykori római provincia területéről. A kiállításon és az azt bemutató két kötetben (Sosztarits/2013, Tóth/2016) ismertetett leletek a terület kevésbé ismert korszakát: a római kor végét és a következő századokat mutatják be, betekintést engedvén a kereszténység elterjedésének és megmaradásának folyamatába.

Joggal merül fel, hogy miképpen őrződött meg az új vallás Pannóniában a római katonaság kivonulása után? A hunok, az általuk elindított népvándorlás és az avar századok nem hozták magukkal a templomok meg a kereszténység pusztulását, az megmaradt Árpád népének bevonulásáig. Megőrződött az ősvallás keleti kapcsolató jelkészlete is keresztény jelképként, népi hieroglifikaként vagy székely írásjelként. E jelenség érinti az őshonosságot, a kettős, vagy hármas honfoglalás, a szabír-hun-avar-magyar nép azonosságának, a kereszténységhez való viszonyának, az Európára gyakorolt hun hatásnak és a székely írás eredetének a kérdését.

A kiállítás a vitatott korszak nemzetközi jelentőségű kulturális és művészeti értékeit több szemszögből mutatja be. Akad azonban a felmutatott tárgyakon egy jelsorozat (1. ábra), amire eddig nem fordult elegendő figyelem,¹ bár segítheti a kérdések megválaszolását. A fent említett táblázat „Iseum” oszlopában a kiállításon és a kiállítást ismertető kötetekben lévő korabeli jelek láthatók (a felsorolás nem teljes körű). A táblázat a továbbiakban a párhuzamokat tartalmazza. A „hun” és „szabír” oszlopban avar, onogur és lomovátovói jelek is vannak.

A táblázat nyilvánvalóvá teszi, hogy a jelkincs változásai alkalmasak népek azonosítására.

2. ábra. Király Ilona könyvének címlapja és egy jellegzetes kép Szent Márton életének nevezetes epizódjáról

¹ Kezdetben telefonon próbáltam kapcsolatot találni a múzeum munkatársaival, hogy a figyelmükbe ajánljam a kiállításukon található „magyargyanús” és „szabírgyanús” jelek sorozatát, de a próbálkozásaim rendre eredménytelenek maradtak. Végül az egyik régész nő meg is fogalmazta, hogy „*ebben a múzeumban senkit sem érdekel a székely rovásírás*”. Amiben persze tévedhetett, mert Sosztarits Ottó, a múzeum igazgatója készségesen végignézte velem a kiállítást, hogy elmondhassam neki a jelekről alkotott véleményemet.

Savaria neve

Csupán a jelekről kívántam megemlékezni e cikkben, de egy nyelvészeti feladat előtt találtam magamat. Olvasmányaim alapján úgy emlékeztem, hogy Savaria egy szabírokból álló római légióról kapta a nevét, azonban ezt az adatot ma már nem találom. Kénytelen vagyok körüljárni a kérdést, bár a feladat nyilvánvalóan meghaladja a lehetőségeimet.

A római és germán nyomásnak engedve telepedtek le Szombathely környékén a Kárpát-medence legjelentősebb kelta törzsét képező, észak-itáliai eredetű boiusok. A római hódítás után került sor Pannónia provincia kialakítására, amelyben a római korban is jelentős boius arisztokrácia maradt fenn a Fertő-tó vidékén. A várost Claudius idején alapították, jórészt italikus, illetve kisebbrészt dalmatiai, noricum és nyugat-európai telepések. Az őslakosság a terület északi, északnyugati részén maradt meg nagyobb csoportban.

A római uralom alá került tartomány őslakosságának részét képezhették magyarul, vagy magyarra rokon nyelven beszélő népcsoportok is.² Az alapnépesség később keleti kötelékekkel bővült, többnyire a hadsereg személyi állományának gyarapítása céljából. A kor szokásának megfelelően a római csapatok a hadjárataik során elszenvedett veszteségeiket helyszíni toborzással pótolták. Például az ismétlődő párthus hadjáratok során a rómaiak háromszor foglalták el Ktesziphont, a Tigris melletti párthus fővárost, azaz a pannóniai légiók sztyeppi eredetű népcsoportokat is hozhattak a Kárpát-medencébe. Más esetekben a római helyőrségek erősítése végett telepítettek le hun kötelékeket a Dunántúlon. A folyamat betetőzésekként a rómaiak egy szerződés keretében átengedték a hunoknak a területet. Ez a különös engedékenység összefüggésben állhatott a római uralom alatt álló területeken élő hun, vagy a hunokkal rokonszenvező, fegyverforgatásban jártas lakosság létével.

Az általában hangoztatott magyarázat szerint a Savariát keresztülszelő Gyöngyös patak ókori neve, a *Sibaris* lenne a városnév alapja. Azonban a *Colonia Claudia Savariensium* „savariaiak claudiusi kolóniája” városnév jelentése megkérdőjelezi ezt a feltételezést, mert arra utal, hogy a város alapításakor már létezett egy saváriainak nevezett táj és nép. Ha a várost valóban a folyóról nevezték volna el, akkor a latin városnévnek „*Sibaris* menti város”, vagy hasonló lenne a jelentése. Egyébként is megmaradna a kérdés, hogy miről kapta nevét a *Sibaris* folyó? Az Eger városon keresztül folyó Eger patak a bizonyosság rá, hogy várost és patakát egyaránt el lehet nevezni egy harmadik dologról (Eger esetében az égerfáról, vagy az agarénus népnévről). A rómaiak az elfoglalt területeket a lakosaikról nevezték el s ez napjainkban is alkalmazott gyakorlat. Így kapott nevet a gallokról Gallia, a szírekről Szíria, a germánokról Germánia stb. Kijev régi latin neve is *Sabar/Savar* és *Sabaria/Savaria* volt – az ott élő (Kazáriát eredetileg megalapító) szabírokról.³ Hasonlóképpen nevezték el *Szibériát* és kaphatott nevet a Szombathely területén létezett ókori *Savaria* is.⁴

² A 7500 éves szentgyörgyvölgyi tehénszobor magyarul elolvasható felirata; Mario Alineinek az etruszk és a magyar nyelv rokonságáról közreadott felismerése; a Balaton/Pelso „Bél”, Pilis „Bél ős”, Duna „Dana istennév”, Salla „szalag” földrajzi nevek; a „marha” szó római kori előfordulása; a székely jeleknek a Tordos-Vincsa kultúra 50 jelével való egyezése és az Eu19 haplotípus kőkortól napjainkig való előfordulása alapján.

³ Körmendi Ferenc: *Földrajzi neveink és jövevényszavaink más megközelítésben*. Szerinte a latin *Sabar* „fövenyes vidéken lévő település”-t jelent. Emlékeztet rá, hogy több Sabar nevű település is van, de – a Szombathely elődjét jelentő Sabaria kivételével – ezek egyikében sincs Sabar nevű folyó, azaz nem szükséges a folyónévből magyarázni a városnevet.

⁴ A forrásokban Savaria környezetében van *Szabír-hegy* is.

A Kárpát-medencében lévő *szabar* településneveket, pl. a Zalaszabart a szabír népnévvel szokás kapcsolatba hozni, akik alatt magyarokat értünk.⁵ Nincs alapos okunk arra, hogy a Vas-megyei *Savaria* esetében más magyarázatot keressünk s e kézenfekvő magyarázat lehetőségét elhallgassuk. A településnév mögött rejlő valódi kérdés tehát az, hogy mióta éltek szabírok (magyarral rokon nyelvű népek) a mai Szombathely területén? Őslakosok voltak-e, egy római légióban szolgáltak-e, vagy a hun korban települtek-e a vidékre?⁶

Az ókori Sabaria név nem merült feledésbe, mert a település mindvégig lakott maradt és mert a korai keresztény időkben folyamatosan számon tartották, európai térképekre is felvitték Szent Márton szülőhelyét.

Szent Márton, a kiállítás névadója

Szent Márton Magyarországnak és Franciaországnak is védőszentje. A középkor egyik legnépszerűbb szentje, tisztelete elsősorban a királyi hatalommal kapcsolódott össze. Klodvig, a frankok királya Szent Márton sírjánál fogadta meg a gótok elleni harc előtt, hogy megkeresztelkedik. A későbbiekben a Meroving-családbeli uralkodók⁷ és a frankok fő védőszentje lett. Hasonló fogadalmat tett a Koppány ellen induló Szent István is. E sajátosságok jól magyarázhatók a Szent Márton által feltehetően képviselt hun állameszme hatásaként.

---

⁵ A források alapján a magyar és a szabír nép azonos. Bíborbanszületett Konstantin szerint a magyarok régi neve a *szavartü aszfalü* „heftalita/fehér szabír” volt. A szabírokról azt írja az Attila halálát követően író Jordanes, hogy egyszer már jártak a Kárpát-medencében, ami igazolja a magyar krónikákban kifejtett hagyományt a hunok (szabírhunok) és a magyarok azonosságáról. A székelyek Csaba mondája is ezt erősíti, mert a Csaba név a szabír népnévből keletkezett. „Csaba királyfi” az Attila halálától Baján felléptéig önálló szabír dinasztia perszonifikálódott változata. A szabírokat Baján hódoltatta a sztyeppén s vele tértek vissza a Kárpát-medencébe. A Baján vezette honfoglalásról tájékoztató Tarih-i Üngürüşz szerint velük azonos nyelven beszélő népet találtak itt. Hozzátehetjük: ezek lehettek őshonosak is, meg a hunok maradékai (pl. székelyek és saváriai szabírok) is.

⁶ Az Attila halála után alkotó, a hunokat jól ismerő Jordanes gót történetíró szerint az igazi hunok neve *szabír* és *onogur*, akik egyszer már jártak a Kárpát-medencében.

⁷ A Merovingokat különös kapcsolat fűzi a hunokhoz, például sohasem fordultak a hunok ellen. A meroving hagyatékban hun eredetű ékszerek kerültek elő, amelyeken a magyar hieroglif írás jeleivel írt magyar szavakat találunk (Varga/2016). Ezek az ékszerek és a rajtuk lévő szövegek egy-egy ősvallási tétel szolgálatában álltak, ami bizonyítja a hun ideológia átkerülését a merovingokhoz. A merovingok történetét nem ismerjük eléggé. Csak homályos korabeli feljegyzések szólnak arról, hogy mi történt a frankok alapítóival a 450-es években vagy azelőtt. A töredékes feljegyzések szerint Childeriknek Merovech volt az apja, róla kapta a nevét a dinasztia. Az úgynevezett Fredegar Krónika szerint Merovech felesége és fia, Childerik hun fogságban volt. Gregorius Turonensis arról ír, hogy Childerik Tübingiába menekül és ott Bysin királynál nyolc évig rejtőzik, majd onnan visszatérve, sikerül apja királyságát visszaállítani. A Merovingok túsok lehettek a hunok szövetségeseinél és nem alapítottak önálló államot egészen 457-ig. A hun udvarban szövetségesként kezelt túsoknak alkalmuk volt megismerni és megkedvelni a hunokat. Átvehették tőlük a pannóniai hagyományok egy részét, közte Szent Márton tiszteletét és a hun állameszmét is. Szent Márton alkalmas volt a nép szolgálatát hangsúlyozó, a magyar koronaeszmében és alkotmányos berendezkedésben is megőrződött hun királyszeke illusztrálására. Ennek lényege az uralkodói hatalom korlátozása a nemzet érdekében, ami csak a sztyeppi katonai demokrácia világában alakulhatott ki. Ez az állameszme a korabeli Európában egyedülálló, szentekhez méltó felfogása volt a királyi hatalomnak. Szent István Intelmeire és a magyar királyi család szentjeire azonban éppen ez volt a jellemző, ezért Szent Márton alakja nem „lógna ki” az Árpád-házi szentek sorából. A merovingok és Szent Márton egyaránt jó kapcsolatban állhattak a saváriai szabírhunokkal, ami magyarázatot adhat arra, hogy miért éppen a merovingoknál alakult ki Szent Márton nyugat-európai tisztelete s ez miért kötődik elsősorban a királysághoz.

Márton a pannóniai Savariában⁸ látta meg a világot 316/17-ben. Három év múlva a *Milánói ediktum*-mal Nagy Konstantin teljes szabadságot ad a keresztényeknek.⁹ Szülei pogányok voltak, atyja a városban állomásozó császári légio tribunusa.¹⁰ A marmoutier-i középkori legenda előadásában Márton hun, illetőleg magyar királyok sarjadéka, sőt egyenesen magyar király. Ezt erősíti a hun dinasztia nemzetségsíkjának előkerülése az Iseumban (3. ábra). Király Ilona 1929-ben könyvet ad ki *Szent Márton magyar király legendája* címmel (1. ábra). Eckhardt Sándor szerint Kézait a pannóniai hun történet megírásában Márton alakja is ihlette. Az Iseum kiállítótermében bemutatott, az Orion csillagképet ábrázoló Nimród tamga, a hun-magyar-bolgár uralkodócsalád nemzetségsíkje (3-4. ábra) azonban ennek az ellenkezőjét: Kézai igazát, az Árpádház hun eredetét támasztja alá.¹¹ Amint a magyar krónikák is megőrizték annak emlékét, hogy Attila Nimródot tartotta az ősenek.¹²

---

⁸ A Magyar Limes Szövetség honlapján olvasható információk szerint Magyarország legrégebbi, városi joggal rendelkező települését, Savariát feltehetőleg Kr. u. 50-ben alapította Claudius császár. Az I. század húszas éveitől állomásozott itt az Apollo isten nevét viselő XV. légio, melyet Kr. u. 50-ben Carnuntumba (ma: Petronell és Bad Deutsch-Altenburg, Ausztria) helyeztek át. A légio azon katonái, akiknek ekkor járt le a szolgálati idejük, a császártól földet kaptak a felhagyott tábor helyén vagy annak közelében, így e veteránok letelepítésével jött létre az ókori Savaria. A leszerelt légionáriusokból kerültek ki az első városlakók. Valószínűleg az alapításkor állították fel a város határában a tartomány legrégebbi mérföldkövét, amely a római mérföldkövek között egyedülálló módon az új település és Róma távolságát mutatta (Savaria Rómától 675 mérföld). A Kr. u. 4. század folyamán a császárok többször megfordultak Savariában, amely ekkoriban a polgári helytartó székhelye volt. A városban tartózkodó császárok védelmét szolgálta a palotalégio egyik elitalakulata, amelyet állomáshelyéről és fegyverzetéről savariai hajítólándzsásoknak, *lanciarum Savarienses*-nek neveztek. Az egységben szolgált katonai tribunusként Szent Márton apja.

⁹ Ekkor a kereszténység gyors terjeszkedésének az időszaka kezdődött. Néhány évtized alatt államvallás lett, de Márton születésekor mindez még csak a kezdeteinél tartott. Márton egészen kicsi volt még, amikor szülei Savariából átköltöztek az itáliai Páviába, az ókori Ticinumba. A keresztiséget hat évvel később vette föl. Tizenöt éves volt, amikor Severus és Probus császárok parancsára a veterán apa fiát besorozták a császári seregbe, és lovas testőrtiszt lett. Már ebben az időben kitűnt katonatársai közül, és általános elismerést váltott ki az egyszerűsége, életének tisztasága, társai iránti szeretete. 334-ben Amiens-ben télvíz idején köpenyének felét odaadta egy ruhátlan koldusnak (2. ábra). Elhagyta a hadsereget, és egy időre a poitiers-i püspökhöz, Szent Hilariusshoz csatlakozott. Később Milánó közelében, majd a Genova közelében lévő Gallinaria-szigeten remetéskedni kezdett. Idővel elhagyta a remeteségét, és visszament Hilarius mellé. A városon kívül épített magának egy remetelakot, hogy visszavonulhasson a magányba. Hamarosan tanítványok gyűltek köréje, s először a cellája körül bontakozott ki a ligugéi kolostor, majd 375-ben Tours közelében megalapította Marmoutier kolostorát. Ezzel megindította a gall-frank szerzetesség fejlődését, és megteremtette annak központját. Sok püspök került ki e kolostorokból. 371-ben, amikor a tours-i püspök meghalt, a nép, a papság és a többi püspökök mind Mártont kívánták püspöknek. Fölszentelése napjától Márton mint jó pásztor látogatta nyáját, prédikált, s a csodatevés ajándékát is megkapván, nagy erőt öntött a hívekbe és a papokba egyaránt. Negyven évesen visszatért Saváriába és megkeresztelte az édesanyját. A halála után a tanítványának, Sulpicius Severusnak köszönhetően megjelenő életrajza hamar ismertté tette. E szerint Márton még halála órájában is így imádkozott: „*Uram, ha népednek még szüksége van rám, nem vonakodom a munkától*”. A sírja Tours-ban híres zarándokhely volt az egész középkor folyamán.

¹⁰ A tribunus politikai vagy katonai tisztség. Egy időben a consulok helyett tribunusok irányították az államot. A római hadseregben körülbelül az „ezredesnek” megfelelő rang.

¹¹ Az 50-es években a hun gyökök helyett a római emlékek kutatását erőltették, de a jeleket nem lehet eltitkolni.

¹² Bonfini szerint a magyar krónikákba zsidó történetírók hatására került a Nimród név. Előzőleg az isteni triász fiúistenét, a magyarság ősapját Bélnek, vagy Ak-nak/Óg-nak (Heraklésznek) hívtuk. Nimród égi alakja az Orion csillagkép, aki a Tejúton előle menekülő csillagszarvasra vadászik a Gemini (Ikrek) csillagképben megjelenő két fiával, Hunorral és Magorral együtt. Már a sumerek is Nimróddal (Ninurtával) azonosították az Orion csillagképet. Az ősvallási mítosz erejére és írástörténeti jelentkezésére jellemző, hogy a sumer írás homokóra alakú *ab*, *ap*, *abu*

Az Iseum és a korszak jelei

Nemzeti társadalmakban az öltözet, az épület és a különféle tárgyak jelei nem pusztán díszként szolgálnak, hanem a származástudat, a világnézet és a rang kifejezői. A jelen cikkben tárgyalt jelek feldolgozását a számunkra elkerülhetetlenné teszi, hogy így együttesen a magyar jelkincsben maradtak meg, az értelmezésükre a magyar kutatásnak van a legjobb lehetősége.¹³ Ezzel élni kell, mert a jelek ismeretében ugyanúgy elkülöníthetők a kultúrák területei és rétegei, amiképpen a régészek a cserépdarabok alapján képesek ugyanerre. A fonetikus jelek előnye a cserepekkel szemben, hogy lehetőséget ad a nyelv meghatározására. Ezért jelentősége van a kitűnő keleti párhuzamokkal rendelkező és a hun-szabír-avar-magyar népességhez köthető jelek felbukkanásának, amelyeket másutt ismertetek (Varga/kézirat). Ha vannak is a jelkészletben olyan elemek, amelyek más népeknél, más korokban is előfordultak, a jelek együttese a tévedést valószínűtlenné teszi. Különösen fontos a Savariában és a Dunántúlon élt népcsoport azonosításakor a Nimród tamga (3-4. ábra) és az *ogur* népnév (5. ábra) előkerülése. Ezeket ugyanabban az épületben, egymás mellett festették a vakolatra (Sosztarits/2013/7.17). A közös előfordulás az egyes jelek alapján levonható következtetést erősíti. Olyan helyiségben alkalmazták őket, amely a hun eredetű *ogur*/szabír dinasztia őseinek tiszteletét szolgálhatta.

3. ábra. Az Iseum területén gödőrfeltöltésből előkerült vakolatdarabokon több példányban fennmaradt, az Orion csillagképet ábrázoló Nimród tamga a hun uralkodóház nemzetségjele (balra), az Orion csillagkép rajza (jobbra)

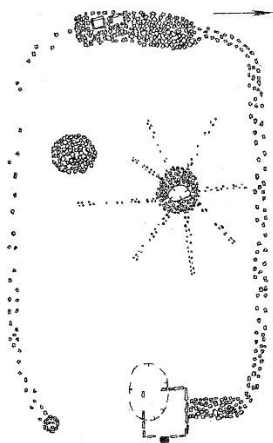
4. ábra. Nimród tamga változatok (balról jobbra): a Bolse Anyikovo-i obi-ugor szent ligetben talált, szabírok által közvetített ezüstpál hátoldalába karcolva; két bolgár tamga a preszlavi uralkodói központból és a sumeni múzeumból, XII. századi Árpád-házi ezüstdénár; a tusnádi Vártető hun erődjében megmaradt sziklarajz

„atya” szójele (Labat/128) egyúttal az Orion csillagképet is jelenti (vö. Záhonyi!). Ugyanez a helyzet az Iseumban talált Nimród tamga esetében is: a hun uralkodóház nemzetségjele Oriont, az ősatyát ábrázolja.

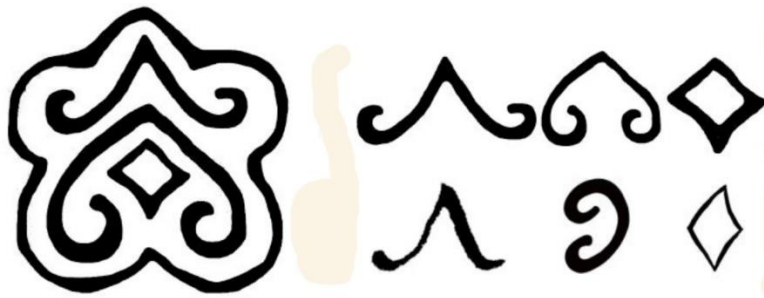
¹³ A jelek jó része már a kőkor óta ismert különféle, egymástól távoli előfordulásokban. Ezek genetikai kapcsolatát az elvégzett matematikai valószínűségszámítás igazolta (Varga/1993). Eredetileg az ősvallás tételeit illusztrálták. Az egykor lényegében azonos ősvallási elképzelésekkel együtt terjedtek el egy valaha volt kőkori őshazából (az 50 000 évvel ezelőtti Közel-Keletről), a Földet benépesítő *Homo sapiens sapiens* csoportokkal együtt.

5. ábra. Az Iseum területén gödörfeltöltésben talált vakolatdarabokon több példányban megmaradt *Óg sár lyuk* (mai magyarsággal: „Óg úr a bőség forrása/napisten”) jelmontázs (balra) és a jel-összetevők párhuzamai a székely írásban (jobbra lent)

6. ábra. A Szergej Botalov által közölt kazahsztáni „bajszos kurgán” (geoglifa) olvasata: *Óg lyuk és Nap* (balra), a pécsi székesegyház *Óg az egy ős* jelmontázsa (jobbra)

7. ábra. A Szaveljeva által közölt, részben betűző írással írt permi írásemlék olvasata: *sar + o + k* (*sarok* „úr Ók, Heraklész”); jobbra lent a permi jelek székely megfelelői, az „s”, „o/ó” és „k” betűk

Az 5. ábrán *Óg sár* (mai magyarsággal: *Óg úr*) ősapa nevének és az *ogur* népnévnek legkorábbi előfordulása látható. A Nimród tamgával való együttes alkalmazása azt jelenti, hogy ogur eleink az Orion csillagképben *Óg úr* ősük égi mását tisztelték.

A 7. ábra permi jelvényén a *sarok* „sár Ók” szó olvasható. Az ősapa neve azért maradt fent a magyar *sarok* szóban, mert *Óg/Ók/Ak* isten, a szkíták ősapja, egyúttal a Föld sarkainak (az égbe vezető útnak) az istene volt. E képzet maradéka a „Heraklész oszlopa” kifejezés.

8. ábra. Sisak orrvédő lemeze Krisztus-monogrammal az alsóhetényi késő római erődből (balra) valamint a jelhasználat párhuzama a hunokhoz kötődő lomovátovói kultúrából, két jelének olvasata: *ős Ten* „Isten” (középen) és a jelek székely párhuzama (jobbra)

9. ábra. Kirgiziai hun aranyálarc, az orron és az arcon a *szár „úr”* égigérő fát ábrázoló jelével (jobbra)

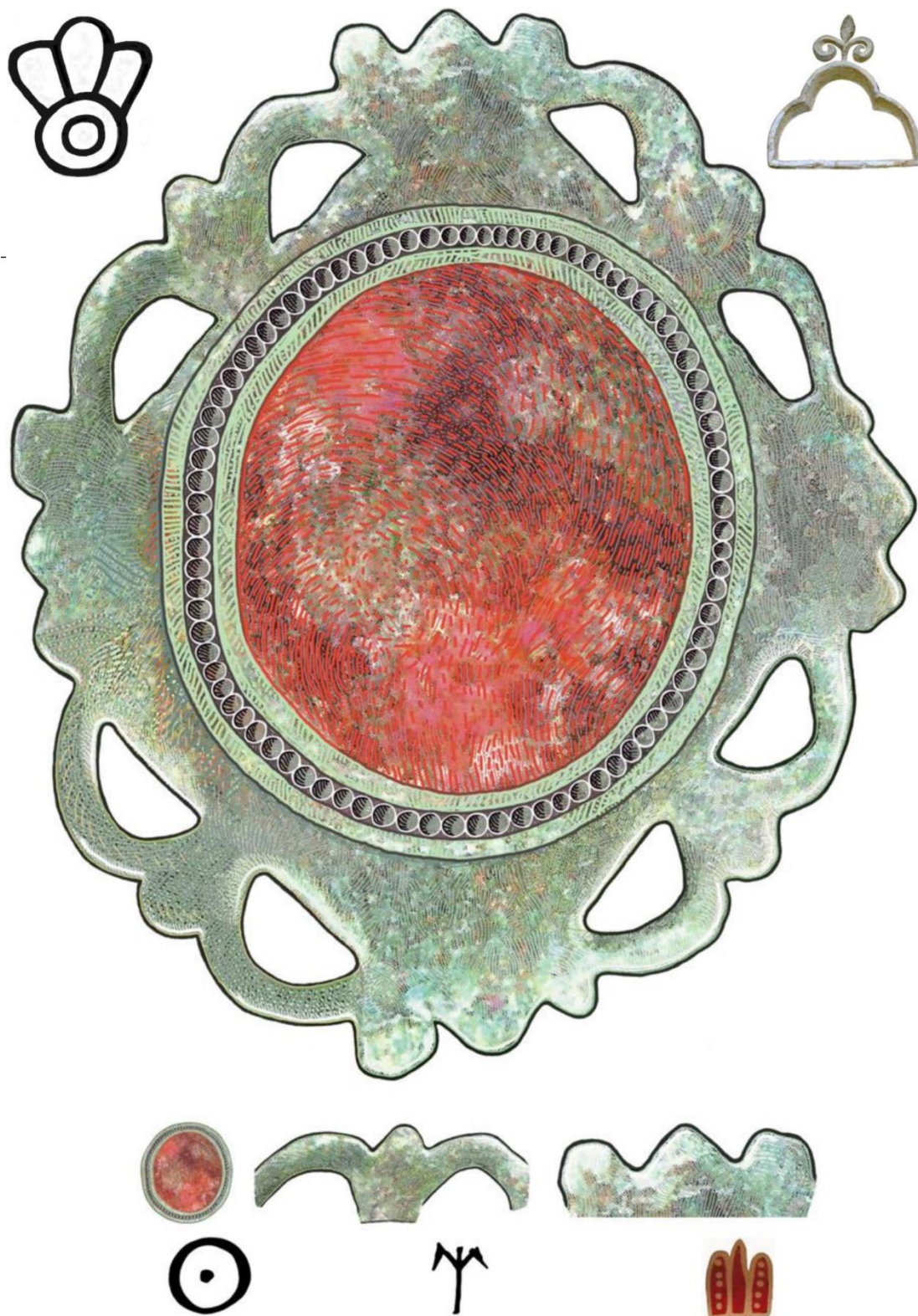
Az alsóhetényi római sisakot a Pannonhalmi Főapátság által kiadott kötet mutatja be (Tóth/2016/209). E sisak orrvédője elkülönül a sisak többi részétől, ami fémtechnológiai vagy katonai okokkal nem magyarázható, csak írástaniakkal (8. ábra). Az orrvédő ugyanis a magyar hieroglif írás *Ten* szójele, amely az Isten (*ős Ten*) eredeti nevét rögzíti és az égigérő fát ábrázolja. Az ábra jobb oldalán látható két nagyobb jel a *Ten* és az *ős* hieroglifa.¹⁴

Az alsóhetényi orrvédő készítője ismerhette azt a hun hagyományt, miszerint a kiemelkedő orr alkalmas hely az égigérő fával azonos Isten felidézésére s ezért tette az égigérő fát ábrázoló, *Ten* alakú orrvédőre a Krisztus-monogramot.

A hunok által alapított lomovátovói kultúrából fennmaradt egy kitűnő párhuzama ennek az „orrvédő” jelnek, ahol a nyakon elhelyezett „us” (ős) jellel együtt az *ős Ten* „Isten” kifejezés olvasható (8. ábra). Hasonló jelhasználat egy kirgiziai hun aranyálarcon is fennmaradt (9. ábra). Az orron és az arcon a *szár* jel képszerű változatai láthatók, amelyek szintén az Istennel azonos égigérő fát ábrázolják. Ez a lelet a hunok magyar nyelvére enged következtetni (vö. az *orr*, *arc*, *Úr* és *szár* a magyarban azonos gyökből kialakult szavak!).

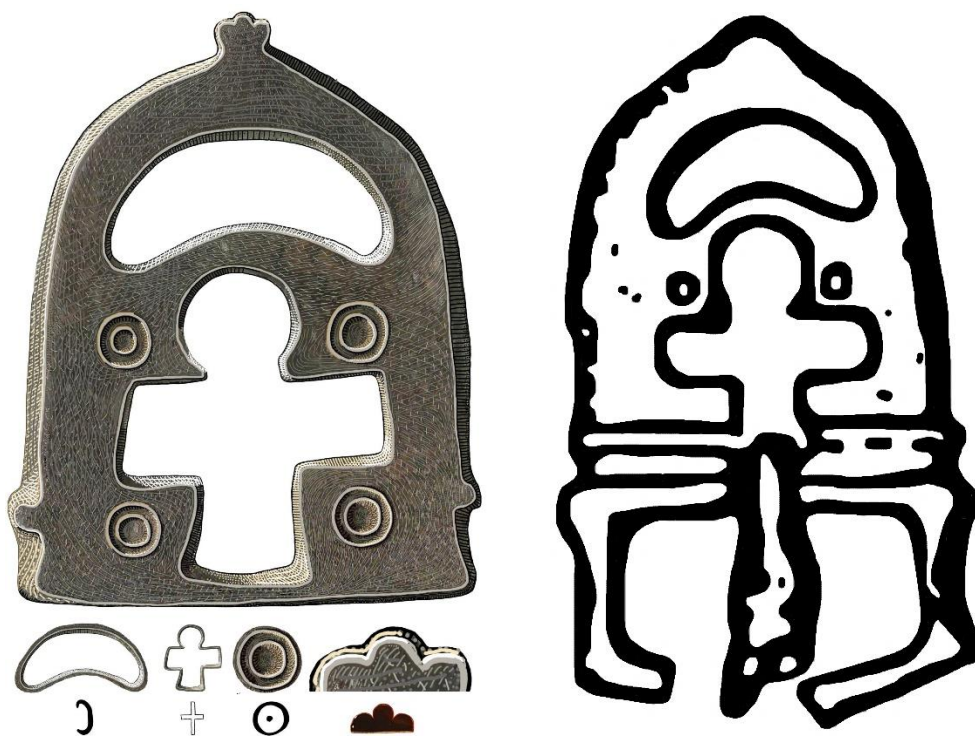
¹⁴ A fölöttük félkörívben elhelyezkedő *sarok*, *Ak* és *ügy* „folyó” jelek azt illusztrálják, hogy a holt léleknek a *sarok* hegyén át vezet az útja az égbolt tetején lévő *Ak ügy* „Heraklész folyó” felé (az Istennel azonos Tejúthoz, égigérő fához).

10. ábra. Az Iseum területén fellelt római kori övveret világmodelljének peremén négyszer ismétlődik a *Ten országa* „Isten országa” mondat, közepén a *lyuk* (*Lyukó?*) szójel egy napjelkép, a három jel olvasata *Lyukó ten országa* „napisten országa” (középen), lomovátovói *Lyukó országa* mondatjel (balra fent), *Ten országa* mondatjel a csemeszkopácsi műemléktemplom kapubélletéből (jobbra fent)

Etnokulturális folyamatosságra utal a hun lomovátovói kultúra, a római kori Iseum és az Árpád-kori csemeszkopácsi templom közel azonos jelhasználata (10. ábra).

11. ábra. A Csongrád-Kettőshalmi dűlő lelőhelyen előkerült övveret a Nagy Lyukó Dana országa „Nagyságos Lyukó isten országa” mondattal a VI. századból és jeleinek székely megfelelőivel (balra) valamint a Szergej Botalov által közölt kazahsztáni párhuzam (jobbra); székely jelpárhuzamok (balra lent)

Az áttört jelekkel ellátott övveret (Tóth/2016/266) kelet-római készítmény, az Al-Duna melletti erődökben gyártották őket, ahonnan eljutott többek között a Kárpát-medencébe és az Urál vidékére is (9. ábra). Hozzátehetjük: az Al-Duna mindkét partján hunok éltek, ezért jelenik meg a vereteken a magyar hieroglif írás, nyelv és ősvallás. A manicheus hunok szerint Krisztusnak csak látszólagos teste volt s ezzel függ össze mindkét övveret keresztjének antropomorf alakja. A manicheus tanok Rómától Kínáig elterjedtek, követőit a VI. században Justinianus bizánci császár alatt még halállal büntették. Hatására a hunok a pusztá keresztet Krisztus ábrázolásának tartották és nem ábrázolták rajta a testet.

Az övvereten keveredik az ősvallási jelhasználat a keresztény gondolattal. Például a kereszt a magyar ősvallásban a négy szent folyó és Dana isten jelképe, amit a kereszténység felvétele után azonosították a kivégzőeszközzel. A múzeumban és a kísérő kötetekben a keresztet jobbra keresztény jelképként mutatják be, holott ez nem magától értetődő. El lehet határolni egymástól a pogány, a keresztény és a kevert szimbolikájú keresztet.¹⁵

¹⁵ A körbe zárt kereszt az ókorban is ismert asztrológiai jel: a Föld jelképe. A teremtett és rendezett világot ábrázolja, amelynek keletkezéséről írja az Ószövetség az Éden teremtéséről szóló fejezetben, hogy Isten teremtett egy kertet, amelyből négy folyó ömlik a világ négy tája felé. Ez a kép oly mélyen beleivódott az emberiség kollektív emlékezetébe, hogy az Alhambrában és a Tadzs Mahal kertjében egyaránt négyfelé induló patakkal idézték fel a Paradicsomot. A Teremtésre utaló Föld jelet azért alkalmazták edényfenék jeleként, mert általa az edény tartalma a Teremtő ajándékává változott. Ilyen keresztrel ellátott edényfenéket az Iseumban és az említett kötetekben is látni. E körbe zárt keresztet nem keresztény keresztet. Ahogyan a 6700 éves Szegvár-Tűzkövesi talpas tál fenekén is ott van a kereszt s azt sem tekinthetjük kereszténynek, ugyanúgy a keresztény korban is meg kell tudni különböztetni egymástól a keresztény és a nem keresztény keresztet. A székely írásnak és a magyar hieroglif írásnak is van kereszt alakú jele, bár ezt a „szakma” nem hajlandó felismerni. A székely írásban ez a „d” betű, ami a Dana „istennév” hieroglifából rövidült le az akrofónia során. Az Iseum igazán lenyűgöző templom-rekonstrukció. Ehhez akkor lenne méltó a nagy gonddal készített szép kiállítás és lennének azok a kapcsolódó reprezentatív kötetek, ha a szakma jobban ismerné a tárgyakon lévő magyar és nemzetközi pogány jelkincset.

12. ábra. Avar korongfibula Kőlked-Feketekapu lelőhelyről (7. század eleje), a magyar hieroglif írás ábrázolási konvencióival és néhány jelének székelly megfelelőjével; a Föld jel (világmodell) közepén a *Lyukó* „forrás, napisten” jel, körben négy faábrázolás; a fa olvasata: *Ak szár úgy* „Heraklész úr a folyó”

Az aranyból készült avar korongfibula fényképét a Pannonhalmi apátság által kiadott kötet mutatja be (Tóth/2016/287). A magyar hieroglif írás jeleiből alkotott ábrázolási konvenciók a korabeli sztyeppi világelképzelést illusztrálják (12. ábra). E szerint a teremtett és rendezett Föld középpontja Lyukó napisten, akinek a lábától az égigérő fával azonos négy szent folyó viszi az életerőt a világ sarkai felé. A Föld jel párhuzamait lásd az 1. ábrán!

Az a világelképzelés, miszerint a Földet (a Föld isteni középpontját) négy égigérő fa övezi, jelentkezik az Iseumban fellelt övvereten (10. ábra) és fennmaradt a Vas megyei Őrség népművészetében is (13. ábra).

13. ábra. Magyarszombatfai tányér *Lyukó* „lyuk, forrás, napisten” és *szár* „égigérő fa, Úr” jelekkel (jobbra)

A világmodell egy ábrázolási konvenció, amelyben az égigérő fát a folyó, a világoszlop és a világhegy jelképe is helyettesítheti. Ezek ugyanis egyaránt az égbe vezető út jelképei (a korongfibulán jelekkel ábrázolt fa olvasata folyóra utal). Az Iseum tárgyi emlékein ezek a jelek az ősvalláshoz kötődő szerepben tűnnek fel (14. ábra).

14. ábra. Az Iseum területén talált fa-, folyó-, világoszlop- és világhegy-ábrázolások az égbe vezető út jelképei; a folyó az augur-érem kacskaringós botjának Tejutat idéző ábrázolásában jelenik meg, ez a székely „j” (jó „folyó”) jel megfelelője¹⁶

15. ábra. Az augur-bot gondolati párhuzamai (balról jobbra): egyiptomi és indián jogarszerű pálcák, a magyar királyi jogar nyelének filigrándíszítése; valamennyi az Istennel azonos égigérő fa jelképe – mert tőle származik a hatalom

Az augur-bot kacskaringója a székely „j” (jó „folyó”) jel párhuzama,¹⁷ az égigérő fa, azaz a Tejut jelképe. A hasonló szimbolika, amikor ui. egy botszerű méltóságjelvény a Tejutat idézi, világszerte megtalálható (15. ábra), Mircea Eliade egy ausztrál példáról is beszámol. Ezek alapján az égi eredetű királyság jelképrendszere már a kőkorból kialakult és általánosan elterjedt. Az augur¹⁸ kezében azt jelentette, hogy ő a Tejútal azonos Isten képviselője. E kőkori jelek a székely írásban maradtak ránk, ami lehetőséget ad a megértésükre.¹⁹

¹⁶ Az augur (madárjós) hagyomány a rómaiakon kívül a görögöknél és az etruszkoknál is létezett. A jóslás során az augur a jellegzetes görbe botjával megjelölte az égtájak határait és elmondta az égtájak aktuális jelentését. Ez a szertartás megerősíti a bot Tejut-jelkép voltát. A kacskaringót ugyanis megtaláljuk több (például őrségi) világmodell sarkán, ahol szokásosan az égbe vezető út ábrázolásainak van a helye.

¹⁷ A rómaiak az augur-botot a madárjósállal együtt az etruszkoktól vették át. Mario Alinei szerint az etruszkok a legközelebbi nyelvrokonaik. Hozzátehetjük, közös az isteni triászunk is: az etruszk Tin, Uni és Hercle megfelelője a magyar Ten, Enéh és Heraklész (ez utóbbit a károk Magor néven tisztelték). Az ősvallások rokonságából következik az ősvallási jelképek rokonsága is, ami megmagyarázza, miért tudjuk „elolvasni” és értelmezni a székely írás segítségével a római augurbot kacskaringóját. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy a savariai augurbot-jelkép nem szabir eredetű, hanem ősi örökség egy közös őskultúrából.

¹⁸ Lehetséges, hogy a római *augur* szó rokona az avar *jugurru* méltóságnév, s a szavak „jó Óg úr” jelentésűek?

¹⁹ Az egyiptomi jogar az ágak és fölöttük a Tejut hasadékanak (vö. „tprus” és „us”!), az indián jogar pedig az ágak (vö. „tprus”!) ábrázolása alapján kétségtelenül az égigérő fával azonos ősapa jelképe. A magyar királyi jogar nyelén lévő, *Isten* alakban elolvasható filigrándíszítés az eget tartó fa képszerkezet egyik megvalósítása, ezért a jogarunk is ugyanebbe a méltóságjelvény-csoportba tartozik, ugyanannak az uralmat legitimáló elvnek az alkalmazása.

15. ábra. A négy folyó a zamárdi (balra fent) és a makói (a középső ékkő rekonstrukció, jobbra fent) felülnézeti világmodelleken *Ak* és *ügy* jelek, további világmodellekben *szár*, vagy *svasztika* formájában (középen); az apahidai hun csaton a *Tejutat* (eget tartó fát) ábrázolják így (jobbra lent)

Az *Ak ügy* „Heraklész folyó” ábrázolási konvenció Kölked-Feketekapu korongfibuláján (12. ábra) és más leleteken (15. ábra) bukkan fel. A jelek környezete a megadott jelentésüket igazolja (ott jelennek meg, ahol szokásosan a folyó vagy fa helye van). Az Iseumban nem került elő *Ak ügy*, de megtalálható a hunok által alapított lomovátovói kultúrában (8. ábra). E jelenségre több következtetés is építhető. Az *Ak ügy* ábrázolási konvenciót tartalmazó tárgyak (pl. a Kolozsvár-Szamosfalván előkerült mellkorong) eszmeköre nem keresztény; a római uralom alatt álló keresztények számára a római kor végén a jelkép alkalmazása tiltva volt, annak erős pogány kötődése miatt.²⁰ A római kor után a keresztény világ megmaradása a magyarul beszélő hun és avar népnek köszönhető, akik alkalmazták az *Ak ügy* ábrázolási konvenciót.

Az egyiptomi bot jelszerkezete emlékeztet a pécsi eget tartó fa jelszerkezetére (6. ábra).

²⁰ Hasonló ok miatt cserélhették le Géza fejedelem korában a magyar címer turulját is kettős keresztre. Ez utóbbi – *Egy országa* olvasatú – címerünknek is van pogány értelmezési lehetősége (szintén a *Tejutat* jelképezi), a hun-avar eredetű kettős kereszt azonban elfogadhatóbb lehetett a korabeli keresztény egyház számára.

Irodalom

Berze Nagy János: *Az égigérő fa*, Baranya megyei Tanács, Pécs, 1984.

Király Ilona: *Szent Márton magyar király legendája*, Eggenberger-féle Könyvkereskedés (Rényi Károly), Budapest, 1929.

Lőrincz Zoltán: *Szent Márton, Savaria szülötte*, <http://mek.oszk.hu>

Sosztarits Ottó – Balázs Péter – Csapláros Andrea (szerkesztők): *A savariai ISIS szentély*, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata, Szombathely, 2013.

Tóth Endre – Vida Tivadar – Takács Imre (szerkesztők): *Szent Márton és Pannónia, kereszténység a római világ határán*, Pannonhalmi Főapátság, Győr, 2016.

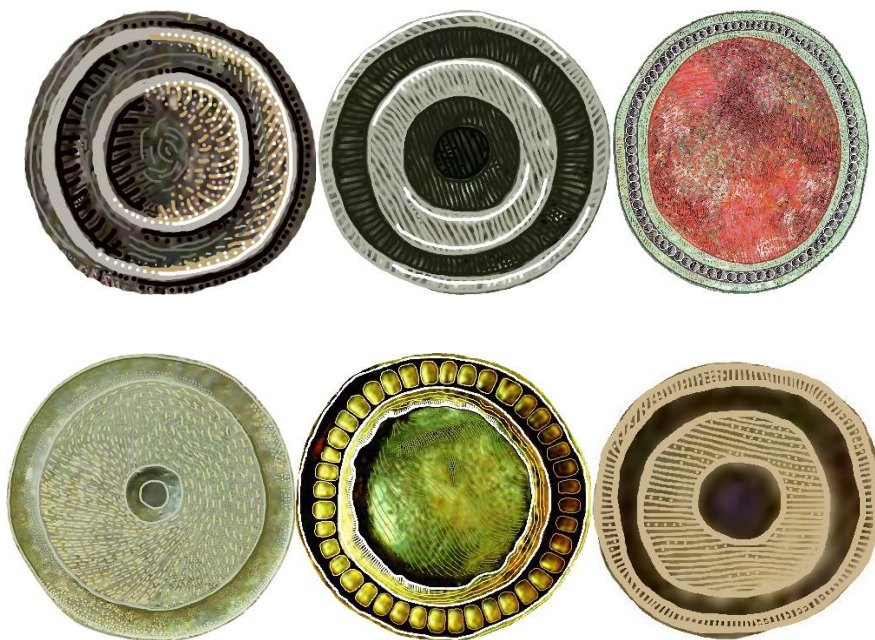
Varga Géza: *Bronzkori magyar írásbeliség*, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1993.

Varga Géza: *Így írtok ti magyar őstörténetet*, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2010.

Varga Géza: *Hun írásemlékek idegen címkével*, A Magyarok IX. Világkongresszusának kötetei, VIII., *A számítógépes szabványosításon túl, rovásírás konferencia*, Magyarok Világszövetsége, 2016/39.

Varga Géza: *Magyar hieroglif írás*, kézirat, megjelenik 2016-ban.

Záhonyi András: *A tatárlakai korong 7000 éves?* <http://www.magtudin.org/Tatarlaka.htm>

A magyar hieroglif írás *lyuk/Lyukó* jelének néhány változata a tárgyalat emlékekről

www.cserepmadar.hu

06(20)534-2780

